

Češi stonali v průměru 42 dní

PRAHA V Česku loni přibylo nemocných. Počet ukončených neschopenek dosáhl téměř 1,6 milionu, což bylo meziročně o 3,8 procenta více. V průměru lidé stonali 42 dní, tedy o necelý den déle než v roce 2015. Vyplývá to z údajů České správy sociálního zabezpečení. Nejvíce nemocných bylo ve Středočeském kraji a v Praze, nejméně v Karlovarském kraji. *čtk*

SPOR O DÍLO

Galerie farnosti: Madonu z Veverí vám půjčíme

PRAHA Národní galerie v Praze (NG) chce pokračující spor o Madonu z Veverí řešit od rozhodnutí soudu smlouvou o zápůjčce farnosti. Chce tak zabránit případným dalším přesunům vzácného středověkého díla. Galerie se domnívá, že dílo patří stále jí. Nejvyšší soud loni rozsudek, který NG uložil na základě restituční vrátit deskový obraz farnosti ve Veverské Bítýšce, zrušil. Případ vrátil Městskému soudu v Praze. Odvolací soud se má více zabývat funkčním spojením obrazu s objektem. *čtk*

Mendelovi dědicové luští tajy rostlin

Výzkumné středisko CEITEC rozvíjí v Brně silnou **skupinu rostlinných biologů**. Nový excelentní tým Karla Říha vysoutěžil 97 milionů korun.

MARTIN RYCHLÍK

BRNO O pár kilometrů dál, v opatství, křížil Johann Gregor Mendel hrách, čímž položil základy celé nové disciplíny: genetiky. Rostliny – například modelový huseníček rolní – si v brněnském kampusu Masarykovy univerzity pěstují i vědci z centra CEITEC. Zajímá je, jak se dělí buňky, co určuje růst plodin, stárnutí či životní strategie mnohobuněčných organismů.

Poznatky mohou vést až k novým šlechtitelským postupům a mít značné ekonomické dopady.

Jedním z 32 takzvaně excelentních týmů, jež byly ministerstvem školství podpořeny, je skupina Karla Říha, zabývající se molekulární biologii rostlin. Projekt, jenž získal takřka 97 milionů korun, se jmenuje *Regulace rostlinné meiózy a vývoj technologií k její manipulaci*. Proč je meióza tak důležitá? „Ide o zvláštní buněčné dělení, k němuž dochází jedinkrát v životním cyklu organis-

mu. Definuje to, jaká genetická informace bude v gametách (v pohlavních buňkách), a toto dělení rozhoduje o genetickém uspořádání potomstva. To je důležité i pro šlechtitelství,“ řekl LN Říha.

Výzkum může vysvětlit fundamentální otázky života. „To, co spojuje všechny složitější eukaryotické organismy, je právě pohlavní reprodukce. Umožňuje tvorbu nových kombinací genetické informace, což je veledůležité pro vývoj komplexních forem života,“ dodává Říha, jenž buduje tým o zhruba dvanácti lidech včetně mladých vědců a doktorandů.

„Film ze života rostlin“

Jeho základy už má z roku 2014, kdy byl Říha jedním z „vítězů“ neslavné výzvy na lákání vědců z ciziny. Ač dostal po tvrdém klání a pohovorech z ministerstva glejt, že jej Česká republika chce přivést z Vídně do Brna, následoval pak ještě dopis, že je výzva „přezávkována“ – zrušena. Na Moravu beztak přišel, Masarykova univerzita mu sama zajistila podmínky a teď se Říhův tým dočká výrazné podpory na šest let badání.

Ve svém výzkumu jednak zjišťuje, které geny jsou za co odpovědné či jak se dají „vyřadit“, aby rostliny byly odolnější, a podob-

ně. Šlechtění může být cílenější, efektivnější a mohlo by vytvářet křížené kombinace znaků ne po letech křížení, ale třeba už za rok.

Druhým směrem má být vývoj technologií, jež umožní „natočení filmu“ o postupu meiózy a vizualizaci dynamiky buněčných procesů, jež dělení provázejí. „Rozhodli jsme se vytvořit inovativní systém, kdy budeme schopni pozorovat diferenciaci květních orgánů

pod mikroskopem už od raných stadií až po zralost a uvidíme přesně, jak se gamety vyvíjejí,“ říká Říha o záměrech, na nichž pracuje s kolegy z Hamburku i Vídně.

S manažerskou zkušeností

Tam dlouho působil. Do Vídně přišel v roce 2003, kdy se začínalo investovat do velkého biocentra. Díky tomu se mohl podílet na vzniku tamního Gregor Mendel Institutu (GMI), v letech 2008 až 2011 byl dokonce zástupcem vědeckého ředitele. „Karel Říha je v Česku jedním z mála vědců, kteří mají takto vrcholnou manažerskou zkušenost ze špičkové zá-

padní instituce. Mnoho znalostí přináší i k nám,“ řekl LN Jiří Nantl, ředitel CEITEC-MU. Říha už je jeho zástupcem pro vědu a oba těší zisky prestižních ERC grantů dvou vědců: virologa Pavla Plevky a biologa Richarda Štefla.

„Ve Vídni jsem se toho moc naučil... Třeba v ČR chybí otevřeně vypisované výzkumné pozice, a to tak, aby byly pro zahraniční zájemce citelné a nabízely transparentní *career track*,“ míní Říha, jenž působil v Texasu a měl studie v časopisech *Science* i *PNAS*.

Není ani divu, že je kariéra českého rostlináře lemována Mendelem. „Znalost Mendelova jména ve Vídni je velká, ale samozřejmě moc dobře vědí, že pokusy dělal v Brně – tenkrát však v rakouské monarchii,“ směje se muž, který učí i na Vídeňské univerzitě.

Brno a věda, která se v kampusu dělá, jsou prý čím dál rozpoznatelnější. Na sérii *Mendel Lectures* přijíždějí do starobrněnského opatství i nobelisté. I díky tomuto povědomí se už týden co týden konají semináře s řečníky z celého světa, takže jsou studenti v kontaktu s nejnovějšími trendy a poznatky. „Nesmíme však lpět na slavné historii, ale propagovat naše moderní centrum i vědu, kterou zde děláme,“ dodává Říha.

Z Vídně do Brna. Karel Říha se specializuje na buněčné dělení. FOTO CEITEC-MU